

اظهار نظر کارشناسی درباره:
**«لایحه موافقت‌نامه بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت ژاپن
درباره کمک و همکاری متقابل اداری در امور گمرکی»**

حسین هرورانی^۱، موسی شهبازی^۲، محمد آدمی^۳

مخصوص صحن علنی

مقدمه

انعقاد موافقت‌نامه‌های دوجانبه، موافقت‌نامه‌های منطقه‌ای و موافقت‌نامه‌های چندجانبه، از ابزارهای مهم در توسعه روابط میان کشورها از طریق ثبات در مقررات و ایجاد اعتماد میان فعالان اقتصادی طرفین است که زمینه‌های لازم برای تقویت همکاری‌ها و جلب اعتماد سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی ایجاد می‌شود.

لایحه موافقت‌نامه همکاری و کمک متقابل اداری در امور گمرکی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت ژاپن یکی از توافق‌نامه‌های دوجانبه است که در مقدمه آن به مواردی از جمله ایجاد تسهیلات مناسب در روابط اقتصادی بین دو کشور در راستای ارزیابی دقیق حقوق گمرکی، مالیات‌ها و سایر عوارض و هزینه‌ها در مورد کالاهای وارداتی و صادراتی و حصول اطمینان از اجرای صحیح اقدام‌های مربوط به ممنوعیت، محدودیت و ... اشاره شده است. شایان ذکر است با توجه به اینکه قانونی با عنوان «قانون موافقت‌نامه تشویق و حمایت متقابل از سرمایه‌گذاری بین جمهوری اسلامی ایران و ژاپن» در سال ۱۳۹۵ در مجلس شورای اسلامی به تصویب رسیده است، این لایحه می‌تواند مکمل قانون فوق در روابط اقتصادی بین دو کشور باشد.

براساس محاسبات انجام‌گرفته طبق شاخص پتانسیل تجاری که بیانگر مجموع حداقل ارزش صادراتی یک کشور به جهان و ارزش واردات کشور شریک تجاری از جهان (برای همه کالاهای صادراتی) است، در صورت اتخاذ دیپلماسی فعال تجاری و با انعقاد موافقت‌نامه بازرگانی دوجانبه بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت ژاپن این قابلیت وجود دارد که میزان صادرات سالانه ایران به این کشور از حدود ۱۳ میلیون دلار فعلی، افزایش قابل توجهی را تجربه کند.

۱. موضوع لایحه

این لایحه ضمن ارائه یک ماده‌واحد مشتمل بر یک مقدمه و هجده ماده است که در چارچوب سایر موافقت‌نامه‌های همکاری و کمک متقابل در امور گمرکی است که تاکنون میان دولت جمهوری اسلامی ایران با سایر کشورها به تصویب رسیده است.

در این لایحه پس از مقدمه به مواردی از جمله تعاریف، دامنه شمول موافقت‌نامه، کمک متقابل، کمک بنا به درخواست، نظارت ویژه، شکل و محتوای درخواست‌های کمک، حضور مأموران درخواست‌کننده در قلمرو گمرکی کشور گمرک درخواست‌شونده، استفاده از اطلاعات و محرمانگی، رسیدگی کیفی، استثنائات، همکاری فنی، اجرای درخواست‌ها، هزینه‌ها، اجرای موافقت‌نامه، لازم‌الاجرا شدن، فسخ، اعمال قلمرویی و بازنگری اشاره شده است.

مشخصات لایحه
دوره یازدهم - سال دوم

شماره ثبت:
۷۳۳

معاونت پژوهش‌های
اقتصادی
سایر دفاتر:
مطالعات حقوقی
مطالعات سیاسی

مشخصات گزارش

شماره مسلسل:
۲۲۰۱۸۶۶۰

تاریخ انتشار:
۱۴۰۱/۱۰/۲۱

۲. نکاتی پیرامون موافقت‌نامه‌های چندجانبه

الف) لوایح قانونی مربوط به موافقت‌نامه‌های دو یا چندجانبه بعد از انجام هماهنگی‌های اولیه میان دولت‌های موضوع موافقت‌نامه، تهیه شده و برای تصویب به مجلس ارائه می‌شوند. **توافقات اولیه دولت‌ها** موجب می‌شود که اصلاح و تکمیل موافقت‌نامه‌ها در مجلس با مشکل روبه‌رو شود؛ زیرا برای هرگونه حک و اصلاح آنها در مجلس باید مجدداً لایحه مذکور به دولت عودت داده و اصلاحات پیشنهادی با کشورهای طرف قرارداد مطرح شود و در صورت توافق مجدداً به صورت لایحه به مجلس بازگردد. البته محتمل است که تغییرات از سوی دولت یا دولت‌های طرف مذاکره پذیرفته نشده و تصویب موافقت‌نامه با بن بست مواجه شود. به همین دلیل معمولاً در بررسی لوایح مرتبط با موافقت‌نامه‌ها از پرداختن به مسائل فنی کوچک و جزئی پرهیز شده و تنها در صورتی که موافقت‌نامه از ابهام‌های اساسی برخوردار باشد و به چالش احتمالی در مناسبات موضوع موافقت‌نامه یا قوانین و مقررات داخلی منجر شود، مجلس به لزوم اصلاح یا رد آن یا اعمال شرط یا شروط در صورت عدم ممنوعیت خود موافقت‌نامه اقدام می‌کند.

ب) علاوه بر اینکه تأثیرگذاری مجلس در فرایند قانونگذاری این‌گونه لوایح روشن و شفاف نیست، نظارت محسوسی نیز بر عملکرد این موافقت‌نامه‌ها پس از تصویب صورت نمی‌پذیرد.

ج) وجود شرایط کنونی حاکم بر موافقت‌نامه‌های دو یا چندجانبه مبنی بر تعدد موافقت‌نامه‌ها توأم با عدم نظارت درخصوص نحوه عملکرد و میزان اثربخشی آنها را می‌توان ناشی از مشخص نبودن اولویت‌های صنعتی و تجاری کشور در راستای تقسیم‌کار جهانی و منطقه‌ای، فقدان پیوند با زنجیره ارزش جهانی، عدم ثبات استراتژی کشور در انتخاب کشورهای طرف همکاری و تأثیر بالای روابط سیاسی بر روابط تجاری و اقتصادی کشور دانست.

۳. موافقت‌نامه‌های منعقد شده میان ایران و ژاپن

بررسی‌ها نشان می‌دهند که روابط تجاری ایران و ژاپن طی سال‌های گذشته محدود به موافقت‌نامه جاری نبوده به طوری که می‌توان در سال‌های گذشته به تصویب قانون «موافقت‌نامه تشویق و حمایت متقابل از سرمایه‌گذاری بین جمهوری اسلامی ایران و ژاپن» در سال ۱۳۹۵ و ... اشاره کرد. البته موافقت‌نامه‌های دیگری نیز در زمینه‌های حقوقی و اقتصادی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت ژاپن طی سال‌های اخیر به تصویب رسیده است.

۴. مصوبه کمیسیون اقتصادی درخصوص لایحه

لایحه عادی موافقت‌نامه بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت ژاپن درباره کمک و همکاری متقابل اداری در امور گمرکی که جهت بررسی به کمیسیون اقتصادی به‌عنوان کمیسیون اصلی ارجاع شده بود با حضور مسئولان دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط و کارشناسان مرکز پژوهش‌های مجلس مورد بحث و تبادل نظر قرار گرفت و در جلسه مورخ ۱۴۰۱/۰۳/۲۹ با اصلاح تبصره‌ای به ماده واحده به شرح ذیل به تصویب رسید.

«تبصره - رعایت اصول هفتاد و هفتم (۷۷)، یکصد و بیست و پنجم (۱۲۵) و یکصد و سی و نهم (۱۳۹) قانون اساسی جمهوری اسلامی

ایران در اجرای این موافقت‌نامه الزامی است.»

جمع بندی

۱. با توجه به تصویب قانون «موافقت نامه تشویق و حمایت متقابل از سرمایه گذاری بین جمهوری اسلامی ایران و ژاپن» در سال ۱۳۹۵، تصویب این لایحه می تواند در راستای تسهیل و تکمیل روابط اقتصادی و تجاری بین دو کشور باشد.
۲. کلیت این لایحه نیز مطابق لوایح مشابه در این زمینه و چارچوب معمول بوده و از این حیث تصویب آن قابل توصیه است. با این حال باید همه تبصره های الحاقی مصوبه کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی (چه در مرحله تصویب اصل موافقت نامه موقت و چه در مرحله تصویب پروتکل حاضر) به ماده واحده الحاق شود.

شماره ماده	موافق	مخالف	موافق به شرط اصلاح	ارجاع به کمیسیون
ماده واحده	✓			

ماده - تبصره	موافق	مخالف	موافق به شرط اصلاح	ارجاع به کمیسیون	اظهار نظر کارشناسی	متن اصلاحی
ماده واحده موافقت نامه بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت ژاپن درباره کمک و همکاری متقابل اداری در امور گمرکی مشتمل بر یک مقدمه و ۱۸ ماده به شرح پیوست تصویب و به دولت اجازه مبادله اسناد آن داده می شود.	✓				در کنار متن اصلی موافقت نامه که امکان اصلاح آن وجود ندارد، باید اهداف، تقسیم کار بین دستگاهی، چشم انداز و تأثیرات کمی و کیفی امضای چنین موافقت نامه ای، پیوست لایحه باشد تا مجلس شورای اسلامی امکان نظارت بر عملکرد دولت را داشته باشد.	
مصوبه کمیسیون اقتصادی مبنی بر الحاق یک تبصره به ماده واحده «تبصره - رعایت اصول هفتاد و هفتم (۷۷)، یکصد و بیست و پنجم (۱۲۵) و یکصد و سی و نهم (۱۳۹) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در اجرای این موافقت نامه الزامی است.»	✓					